

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií FFUK

Mgr. Frederico Guilherme Monturil Rêgo
Průběh doktorského studia a celkové hodnocení disertační práce
(Posudek školitele)

Mgr. F. Rêgo zahájil své doktorské studium ve Středisku ibero-amerických studií FF UK v roce 2009, po předcházejícím studiu historie, antropologie a filozofie na univerzitách v Brazílii (U. de Brasíliia) a Portugalsku (U. de Lisboa) a účasti na řadě akademických projektů (viz životopis). Do doktorského studia už tedy ve srovnání s „vrstevníky“ vstupoval s bohatou zkušeností a praxí. Profiloval se vždy jako aktivní účastník a organizátor vědeckých aktivit SIAS (mj. organizace několika ročníků symposií s názvem *Brasil Plural*: 2012 a 2013 spolu s M. Pelantem, 2015 samostatně, včetně uspořádání publikačních výstupů). Stejně tak se ve dvou semestrech podílel i na výuce SIAS (volitelný kurs *Kultura Brazílie*, zahrnující kapitoly z dějin brazilské kinematografie, hudby, náboženství ad. - studenty mezioborově velmi oblíbený). Pracoval i pro portugalské kulturní centrum *Instituto Camões* v Praze a zapojoval se i do dalších aktivit spojených s šířením brazilské kultury (filmové festivaly, přehlídky apod.).

V souvislosti s projektem disertační práce se doktorand také opakovaně a úspěšně ucházel o různá stipendia a vnitřní granty FF, jež mu umožnily studium v zahraničních archivech a knihovnách (Itálie – Řím, ARSI; Portugalsko – Lisabon, Évora, Elvas; Brazílie – Bahia, Brasíliia). V této fázi svého studia byl v kontaktu se školitelkou a své kroky konzultoval.

Tyto úspěchy a činorodost se však během studia střídaly i s problémy zdravotního a osobního charakteru. Ze zdravotních důvodů proto došlo k posunu posledních dílčích zkoušek a SDZK až do čtvrtého ročníku studia. V následujícím období se věnoval redakci své disertace, takže ji v 6. ročníku (září 2015) uzavřel a poněkud „ukvapeně“ vložil do systému SIS (zřejmě v domněnku, že ukončenou prací bude možné ještě kdykoliv korigovat) - bohužel navzdory doporučením školitelky, která tak neměla možnost se s textem před odevzdáním seznámit.

Obhajoba odevzdané disertace byla nakonec v této fázi odložena, jelikož nebyly včas naplněny zbývající požadavky (odevzdání autoreferátu ad.). K druhému odkladu obhajoby plánované na září 2016, již po splnění všech zákonných předpokladů, došlo na základě doktorandovy žádosti

v důsledku vážné rodinné situace. Tím byl vlastně termín obhajoby posunut o půl druhého roku od odevzdání disertace, do průběhu osmého roku studia.

Disertační práce s tématem *Věda a náboženství v 17. století: jezuita Valentin Stansel v Brazílii* patří k málu těch, jež jsou v SIAS na základě zájmu doktoranda vypisovány pro období koloniálních dějin. Téma je příspěvkem k dějinám česko-brazílských (a také portugalských) kontaktů v 17. století, patří do širší problematiky jezuitských misí v zámoří, ale také do kontextu rozvoje vědních oborů - v tomto případě zvláště exaktních věd (matematiky a astronomie) v daném období, reflektuje vztah mezi vědou a náboženstvím, naznačuje existenci intelektuálních sítí v Evropě i mezi Evropou a zámořím. Při studiu bylo možné využít různých metod a zhodnotit různorodé prameny, tištěné i rukopisné.

Ústřední postavou disertační práce je osobnost P. Valentina Stansela, S.J., rodáka z Olomouce a jednoho z našich prvních zámořských misionářů, který (místo do Číny) odplul nakonec do tehdejší portugalské jihoamerické kolonie – Brazílie. Atypicky se ovšem nepodílel na evangelizaci Indiánů, nýbrž zůstal v tehdejší brazílské metropoli São Salvador da Bahia de Todos os Santos v roli profesora tamní jezuitské koleje (a krátkodobě snad i v Recife). Již předtím vynikl svými vědeckými spisy vydanými v Praze, Olomouci, Évoře, Lisabonu a Gentu a je autorem řady nevydaných (vesměs ztracených) rukopisů, z nichž část vznikla i za jeho pobytu v Brazílii.

Stanselův život a jeho dílo byly již s menší či větší intenzitou sledovány v příspěvcích zahraničních (S. Leite, C. Ziller Camenietzki, J. Casanovas – P. C. Keenan) i domácích autorů (Z. Horský, P. Zavadil, P. Štěpánek, D. Horváth).

Z těchto důvodů se doktorand rozhodl zaměřit se na obecnější otázku vztahu vědy a náboženství v 17. století, rozhodnutí jistě legitimní, při němž mohl zhodnotit i svá dřívější studia na pomezí historie, historie vědy a filozofie. Zvláště v tomto kontextu ovšem již dříve opakovaně přitahoval pozornost i fakt Stanselova kontaktu (osobního v Římě a pak vzájemné korespondence) s věhlasným jezuitským učencem P. Athanasiem Kircherem, S.J. Už J. Wicki a po něm R. Grulich a F. A. Aymoré upozornili na Stanselovy dopisy Kircherovi, uložené v archivu římské Pontificia Università Gregoriana (a digitalizované ve Stanford University, USA). Právě tyto v literatuře již vícekrát citované, ale dosud nepublikované dopisy slibovaly možnost rozšíření poměrně úzké a již dost vytěžené pramenné základny. Naneštěstí jejich

obtížnější dostupnost a jazyková a paleografická náročnost znemožnily doktorandovi postavit alespoň část disertace na tomto nevyužitém prameni. Bohužel však zmíněné potíže nereflekoval dostatečně v úvodu práce.

Naopak v příloze zařadil jen (nezdůvodněnou/neúplnou) selekci prepisů dokumentů z ARSI, zadanou k uspořádání a transkripci PhDr. Pavlu Zavadilovi, PhD., latináři s bohatou zkušeností s edicemi jezuitské misionářské korespondence (jehož dipl. práce a disertace k tomuto tématu kupodivu v závěrečné Biblio chybí). Bez kritického zvážení se tak v příloze portugalsky psané disertace objevují lat. texty převedené do češtiny (chybí však překlad II a III), zatímco dopis psaný Stanslem v Bordeaux (dochovaný v MZA v Brně - a plně editovaný Zavadilem v jeho disertaci – zařazuje Rêgo přímo do textu a jen v portugalském znění, zřejmě na základě Koláčkova českého převodu, 1993).

Své výhrady k obsahu (mj. k dějinám českých zemí – př. „království Morava“, k Husovu životopisu a dějinám husitismu a reformace, k rozdílům mezi „pod obojí“ a luterány, k Třicetileté válce ad.), k bibliografii (Stanselovy práce vydané?, rukopisné? a nezvěstné?; chybějící Štěpánková studie v IAP 41/2007; práce Čornejové, Grulichy, Aymorého, diplomová a především disertační práce P. Zavadila s lat. edicí Stanselova dopisu, sborník k A. Kircherovi uspořádaný P. Findlen 2004 se zásadní studií Camenietzkeho „Baroque Science between the Old and the New World. Father Kircher and his Colleague Valentin Stansel“, etc.) a mnoho jiných (Adam „Shall“ nebyl Angličan, ale Němec Johann Adam Schall von Bell, pravděpodobně z Kolína nad Rýnem; záměna jezuity Johanna Baptisty Visschera s nizozemským kartografem Nicolaesem Visscherem) uvádím přímo do tištěného textu práce. Samozřejmě bych byla uvítala, kdyby tyto poznámky mohly být zohledněny před odevzdáním disertace. Styl práce je ve své značné části spíše esejistický.

Tímto nechci snižovat široký záběr disertace napříč disciplínami a její přínos vidět problémy z obecnějšího pohledu. Rêgo zcela oprávněně zahrnul i dobový pohled na Dálný východ (především Čína patřila k nadějím Tovaryšstva Ježíšova v otázce šíření křesťanství – i tam se o svůj „post“ V. Stansel ucházel a jeho matematická průprava patřila k dobovým předpokladům působení v Říši středu). Oceněníhodná je i Rêgova snaha pátrat po Stanselových nepřítelích zdokumentovaných stopách v Portugalsku (vedle Lisabonu a Évory snad i v Elvas, str. 133n., ale chybí přesné lokace pramenů). Přínosem práce je pasáž věnovaná profetickým spisům P. Antónia Vieiry, V. Stansela a dalších jezuitských autorů působících v Brazílii, zejména v oblasti Minas

Gerais (str. 221nn.), i když i zde by vítaným doplňkem byla edice Stanselových dopisů generálu řádu z let 1699 a 1700 (ARSI, Bras. 3 a Bras 4), týkajících se jeho vztahů s P. Vieirou, považovaných za kontroverzní (uvedené dokumenty by výsledný „dojem“ modifikovaly).

Oceňuji oddíl věnovaný významu jezuitských učenců v kontextu rozvoje vědy (konkrétně astronomie), s jistým odklonem od striktně geocentrických teorií zastávaných církví, směrem k modernějšímu/kompromisnímu pojetí (odvozenému od Tychona de Brahe), aniž by byly tehdejší doba a situace dost zralé k úplnému přechodu k heliocentrismu, jak je definoval Koperník.

Rêgo také odkazuje na zjevné evropské a mimoevropské vazby mezi učiteli (V. Stansel - A. Kircher) a vědci (I. Newton) 17. století, pěstované i napříč vyznáními. Tato spojení by jistě bylo možné rozvíjet či prohlubovat i dále, nejen obecně v kontextu *Republiky věd/učenců*, ale i v dosud zcela opomíjených detailech (např. kontakt augustiniána A. S. Hörrera, Stanselova žáka, s A. Kircherem).

I přes možnou diverzitu pojetí práce a případné výhrady ze strany školitele, doporučuji práci k obhajobě.

V Praze, 10.12. 2016